

v průběhu celé věty vedlo dobového kritika k představě smrtelně raněného netvora, jenž kolem sebe zoufale bije v předsmrtné křeči; dnes nasloucháme této podivuhodné hudbě jako Beethovenovu definitivnímu vykročení z úsměvného světa klasické symfonie k obrazu člověka nového století.

Hudební aktivity **Matthewa Barleye** (1965), rezidenčního sólisty brněnské filharmonické sezony 2016/2017, zahrnují sólovou a komorní hru, improvizaci, komponování a aranžování, výuku a různé nadžánrové projekty. Jako sólista vystoupil Barley ve více než padesáti zemích světa a koncertoval například s BBC Philharmonic, sinfoniemi Londýnskou a Hongkongskou, Královským skotským národním orchestrem (RSNO), nizozemskými a vídeňskými rozhlasovými symfoniky, melbournskými a novozélandskými symfoniky, filharmonii Královskou liverpoolskou a Českou nebo s Kremeratou Baltikou. Se svým souborem Between The Notes realizoval více než šedesát tvůrčích projektů s mladými muzikanty a orchestrálními hráči po celém světě. Se svou ženou, proslulou houslistkou Viktorií Mullovou, premiéruje dvojkoncerty, které pro ně napsali významní skladatelé (Larcher, Dusapin); pod společným albem *The Peasant Girl* je podepsán i jako aranžér, skladatel a producent. Jinak nahrává pro společnosti Black Box, Signum Classics, Onyx Classics či Quartz.

V současné době úzce spolupracuje s komorním orchestrem City of London Sinfonia, se kterým chystá jednak turné a jednak snímek svých aranžmá jihoamerických písní; podílí se také na společném crossoverovém projektu londýnského orchestru Philharmonia Orchestra s indickými hudebníky.

Jako syn britské matky a německého otce vyrůstal **Alexander Joel** (1971) ve Vídni a v Londýně, vzděláván ve Švýcarsku. Z nedokončených právnických studií v Londýně se vrátil do Vídně studovat dirigování na konzervatoři a klavírní hru na Hudební akademii. V roce 1996 se stal laureátem Evropské dirigentské soutěže ve Spoletu, v letech 2001–2007 působil jako první dirigent v Německé opeře na Rýně, v letech 2007–2014 jako generální hudební ředitel Státního divadla a Státního orchestru v Braunschweigu.

Hostoval v operních domech v Hamburku, Ženevě, Kodani, Drážďanech, Mnichově, Berlíně, Helsinkách, Tokiu a v Oslu; loni se vrátil už potřetí do londýnské Covent Garden, kam je znovu pozván letos na podzim. V letošní sezoně se soustřeďuje hlavně na operní scény v Amsterodamu a především v Antverpách, kde byl jmenován prvním hostujícím dirigentem. Na symfonických koncertech vystoupil s Orchestrem de la Suisse Romande, rozhlasovým v Kolíně nad Rýnem, Dánským národním, Městského divadla v Sao Paulu, Národním v Montpellieru, Haydnovým v Bolzanu a Filharmonii BBC.

Letošní sezonu začal nastudováním *Manon Lescaut* v Holandské národní opeře, dále pak všech dílů Wagnerova *Prstenu* v Hessenském divadle Wiesbaden a *Simona Boccanegry* v Antverpách, kde má v plánu řadu symfonických pořadů a jedno nové operní nastudování každý rok.

Jiří Beneš

Prosíme posluchače, aby zaujali svá místa včas, vypnuli mobilní telefony a během koncertu nefotografovali. Po jeho začátku není vstup do sálu umožněn. Změna programu a účinkujících vyhrazena!

Generální partner Filharmonie Brno

UniCredit Bank

Za podporu a spolupráci děkujeme

Notový materiál pro *Cantus Arvo Pärta* poskytl hudební vydavatelství Universal Edition AG.

Zveme vás na

Mozartovy děti, 8. ročník festivalu mladých hudebníků:

Májový koncert v Besedním domě 30. 5. 2017 v 19:00; dětský sólisté, Kantiléna, Smíšený sbor „mladých Mozartů“ Jihomoravského kraje, Filharmonie Brno, dirigent Jakub Klecker

Koncert dětských sólistů v Besedním domě 8. 6. 2017 v 18:00; dětský sólisté, Filharmonie Brno, dirigent Miloš Machek

Slavnostní koncert Mozartových dětí na Výstavišti, pavilon A, 18. 6. 2017 v 17:00: Jazz, swing, klasika...; dětský sólisté, Big Band ze Smetanky Zdeňka Treblíka, Filharmonie Brno a „mladí Mozartů“ (žáci ZUŠ z Moravy a Slezska), dirigent Stanislav Vavřínek

Filharmonie Brno, příspěvková organizace
Komenského nám. 534/8, 602 00 Brno, ☎ +420 539 092 801
www.filharmonie-brno.cz

B | R | N | O

Statutární město Brno finančně podporuje Filharmonii Brno. Vybrané koncerty se konají za finanční podpory Jihomoravského kraje a Ministerstva kultury ČR.

**61.
koncertní
sezona
2016
2017**

**Sólista sezony
s britskou klasikou
Filharmonie doma I**
4. abonentní koncert
Besední dům
10, 11 a 12 | 5 | 2017

**Filharmonie
Brno Philharmonic**

Sólista sezony s britskou klasikou
Soloist of the Season Showcases a British Classic

Pod záštitou J.E. Jan Thompson OBE,
velvyslankyně Spojeného království Velké Británie
a Severního Irsku v České republice

ARVO PÄRT
Cantus in memoriam Benjamin Britten

pro smyčcový orchestr a zvon | 6'
Cantus in Memory of Benjamin Britten
for string orchestra and bell

EDWARD ELGAR
Violoncellový koncert e moll op. 85 | 28'

Cello Concerto in E minor Op. 85
1. Adagio – Moderato
2. Lento – Allegro molto
3. Adagio
4. Allegro – Moderato – Allegro, ma non troppo – Poco più lento
– Adagio

přestávka | 20'

LUDWIG van BEETHOVEN
Symfonie č. 2 D dur op. 36 | 30'

Symphony No. 2 in D major Op. 36
1. Adagio molto – Allegro con brio
2. Larghetto
3. Scherzo: Allegro – Trio
4. Allegro molto

Matthew Barley violoncello
Filharmonie Brno / Brno Philharmonic
dirigent / conductor **Alexander Joel**

Žádný Estonec dosud nezasáhl do evropské kultury tak výrazně jako **Arvo Pärt** (1934): stačí si uvědomit, že je dnes ve světě trvale a s převahou statisticky nejprovozovanějším žijícím skladatelem vážné hudby. Jako rodilý občan Sovětského svazu a absolvent tallinské konzervatoře byl sice doma podporován, pokud navazoval na hudbu ruských modernistů, ale jakmile začaly jeho zájem budit dávné spirituální oblasti evropské hudby, musel se občas uchylovat do tvůrčího mlčení. Uprostřed sedmdesátých let však vystoupil s vlastním pojetím minimalismu, jemuž dal název *tintinnabuli* (latinsky *zvonivě*). *Pracuji s několika málo elementy — jedním, dvěma hlasy. Stavím z jednoduchých materiálů — trojzvuků v jedné tónině. Tři tóny souzvuku mi připomínají zvonky, proto používám označení tintinnabuli.*

Takto to vypadá jednoduše; když se však dovídáme podrobnosti technického plánu, na jehož základě není například ve skladbě **Cantus in memoriam Benjamin Britten** ani jediný tón ve své výšce, síle, trvání a jeho průběhu zapsán náhodně, nýbrž pevně předurčen ještě dřív, než dílo začalo v partituru vznikat, uvědomíme si význam Pärtových *zvonečků* a můžeme tím víc žasnout nad obrovským emotivním účinem jejich tvůrčího výsledku.

Brittenovský *Cantus* (1977) je ostatně jednou z prvních skladeb tehdy nového Pärtova stylu. Skladatel sám přiznává, že si Brittena už dlouho předtím vážil pro *neobvyklou čistotu* jeho hudebního myšlení, o níž sám usiloval; teprve však nad zprávou o jeho smrti v prosinci 1976 si uvědomil, že definitivně přišel o možnost setkat se osobně s tvůrcem, jenž mu byl bytostně nejbližší. *Cantus* je tedy elegií nad smrtí velkého skladatele, ale také nad osobní ztrátou dotýkající se smyslu vlastní tvorby. Technicky jde o šestiminutový *kánon* tématu, jež není ničím jiným než opakovanou sestupující stupnicovou řadou, provázenou tónem A jediného zvonu; složitá aplikace předem stanovených zásad, podle nichž nastupují další hlasy, však dává skladbě neslýchaný zvuk i výraz, ve vši novosti a složitosti srozumitelný a srchovaně působivý.

Edward Elgar (1857–1934), jeden z nejvýznamnějších anglických skladatelů z přelomu devatenáctého a dvacátého století, vyrůstal v rodině knihkupce a varhaníka; učil se hrát na housle, ale v obecném hudebním vzdělání byl samoukem – hrál na varhany, působil jako houslista a dirigent v amatérském orchestru, zkoušel komponovat. Prvního významného uznání se dožil teprve dvaadvacátiletý, když mu dirigent Hans Richter provedl v Londýně jeho symfonické variace *Enigma*. Pak už jeho hvězda stoupala rychle: v roce 1904 získal šlechtický predikát, o dvacet let později se stal hlavou anglické královské hudby. Jeho **Violoncellový koncert** se řadí už dlouho mezi vrcholná díla romantického violoncellového repertoáru.

Výzvy k jeho vytvoření dostával Elgar opakovaně už od roku 1900 od dvou britských violoncellistů (Fuchse a Grümmera); napsal jej však až v prvním poválečném roce (1919), kdy se v uvolněném evropském hudebním životě začaly prosazovat modernistické stylové tendence a Elgarův romantický projev začínal být *z módy*. Tento pocit chtěl skladatel překonat kvalitou a účinem dlouho vyžadovaného *violoncellového koncertu* a prosadil si jeho premiéru (vlastním řízením)

na zahajovacím koncertě sezony 1919/1920 Londýnského symfonického orchestru; dirigent zbylých čísel programu Coates mu však nenechal prakticky žádný čas na zkoušení, takže novinka vyzněla velmi matně. Koncert pak pronikal do živého repertoáru jen zvolna; senzačním průlomem se stal v roce 1965 snímek dvacetileté Jacquelyny du Pré se stejným LSO, řízeným tentokrát Johnem Barbirollim – od té doby se skladba pohybuje v pořadech světových violoncellových a orchestrálních špiček.

Koncert je zapsán ve čtyřech částech jako symfonie; protože však probíhá bez přerušení, a to s obsáhlou přípravou, rapsodickými komentáři, doslovy jednotlivých částí a s přechody mezi nimi, slyší jej posluchač jako nepřetržitě vyprávění (nebo snad zpověď) probíhající dialogicky mezi sólistou a orchestrem a postupně vyjevující „jádra“ čtyř částí: teskně zasněnou houpavou linií úvodní věty, *moto perpetuo* druhé, romanticky široký zpěv třetí a rušně brilantní dění čtvrté. Závěrečný komentář *Poco più lento* je pak výrazově nejzávažnějším místem skladby – dotýká se dokonce poloh zoufalství; je však stroze přerušen a vystřídán reminiscencí na patetický začátek celé skladby.

S **druhou** z devíti **symfonií Ludwiga van Beethovena** (1770 až 1827) je spojována představa jeho osudového ohluchnutí: napsal ji totiž v roce 1802 během svého letního pobytu v Heiligenstadtu, v době, kdy na svých dlouhých procházkách s úzkostí sledoval, jak mu ubývá sluchu. Tak došlo k jednomu z četných beethovenovských paradoxů: těsně po dokončení symfonie, jež je celá výrazem robustní a radostné životní síly, sepsal proslulou „Heiligenstadtskou závěť“, jež je projevem nejhlubšího zoufalství a loučením se životem.

Víme, jak to dopadlo: Beethoven časem ohluchl úplně, ale jeho tvůrčí schopnosti zůstaly nedotčeny a on sám (ačkoli ve svých skladbách laděných do c moll bojoval s Osudem až do své smrti) se záhy stal v mocnářství první hudební osobností, jejíž neslýchané výboje se publikum i kritika vši silou snažily pochopit. *Symfonie D dur* nebyla v tom smyslu nejsnazší: už adagiový úvod k sonátové první větě není jen obvyklou jednoduchou přípravou allegrového vstupu, nýbrž samostatnou třeminutovou částí s vlastním složitým a dramatickým dějem, v němž se o charakteru následujícího *allegra* teprve rozhoduje. Lehký pochodový pohyb tohoto *allegra* pak bývá spojován se skladatelovou orientací na myšlenky francouzské revoluce, jejichž mluvčím se cítil; v první větě symfonie jde hlavně o fanfárové vedlejší téma opřádané a oživované třpytivými houslovými běhy.

Třiosminové *Larghetto* je pak patrně nejlépeznější Beethovenovou symfonickou větou: je hlavní myšlenka, jíž bezprostředně začíná, je nepřetržitým dvaatřicetitaktovým zpěvem; z podobné zpěvných mezivět a dalších témat upoutá hlavně závěrečné svou humornou úsměvností, u Beethovena neobvyklou. Následující *Scherzo*, střídající v dobové symfonii obligátní *menuet*, je první symfonickou větou takto označenou; taneční ráz nahrazuje rychlejším tempem, nasazenou energií a kompozičním vtípem pohrávajícím si s motivem tří čtvrtěk.

Finále začíná zvláštním úderným útvarem ve forte, ve větě pak mnohokrát opakovaným, a pokračuje tichým osminovým rozběhem. Toto silové střídání a neobvykle robustní dosazování zvukové masy